

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA UOKIK W KRAKOWIE**

Pl. Szczepański 5, 31-011 Kraków
Tel./fax (0-12) 421-75-79, 421-74-98,

E-mail: krakow@uokik.gov.pl

RKR-61-13/11/MS- /11

Kraków, dnia 29 lipca 2011r.

DECYZJA Nr RKR - 25/2011

- I. Na podstawie art. 28 ust. 1 i 2 w związku z art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 oraz stosownie do art. 33 ust. 6 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 z późn. zm.),

z upoważnienia Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów,

po przeprowadzeniu – wszczętego z urzędu - postępowania przeciwko przedsiębiorcom: Jackowi Jurczewskiemu, Zbigniewowi Skibińskiemu, Janinie Kamieńskiej, Andrzejowi Osuchowskiemu wykonującym wspólnie działalność gospodarczą pod firmą Zakład Elektroniki „ISKO” s.c. w Żyrardowie w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na:

1. stosowaniu we wzorcach umowy pod nazwą:
 - „Regulamin świadczenia usług telekomunikacyjnych w sieci Zakład Elektroniki „ISKO” s.c.”
 - „Umowa o abonament nr § 20 Cyfrowy pakiet HD”
 - „Umowa nr § 20 o zapewnienie możliwości korzystania z pakietu usług multimedialnych – Internet”
 - „Umowa nr § 20 o świadczenie usług telekomunikacyjnych do reemisji programów telewizyjnych- „Pakiet Dodatkowy Mini”
 - „Umowa nr § 20 O świadczenie usług telekomunikacyjnych do reemisji programów telewizyjnych -„Pakiet Podstawowy” oraz
 - „Cennik”

postanowień umownych wpisanych na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c. do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, tj. postanowień o treści:

- 1) „W terminie 5 dni roboczych od daty rozwiązania lub wygaśnięcia Umowy Abonent zobowiązuje się zwrócić Urządzenie Abonenckie Dostawcy Usług w stanie nie gorszym, niż wynikającym z normalnej eksploatacji, dostarczając go na własny koszt do Biura Obsługi Abonenta. W przypadku uchybieniu temu terminowi bądź dostarczenia Urządzenia Abonenckiego uszkodzonego Abonent zobowiązany jest do zapłaty odszkodowania w formie kary umownej w wysokości określonej w Cenniku. Jeżeli wysokość szkody Dostawcy Usługi przewyższa wysokość kary umownej, Dostawcy Usługi przysługuje prawo dochodzenia odszkodowania przewyższającego wysokość kary umownej.” (pkt 8.11 Regulaminu);
- 2) „Nie dostarczenie rachunku / faktury lub innego dokumentu nie zwalnia Abonenta z obowiązku wnoszenia stałej Opłaty Abonamentowej wynikającej z zawartej Umowy i w terminie przewidzianym w Umowie.” (pkt 12.1 Regulaminu);

- 3) „W przypadku niedotrzymania tego obowiązku wszelkie korespondencje wysłane pod wskazany adres uważa się za doręczone. (...)” (§ 4 zd. 2 „Umowy (...) Cyfrowy pakiet HD”, § 3 zd. 2 „Umowy (...) Pakiet Dodatkowy Mini”, § 3 zd. 2 „Umowy (...) Pakiet Podstawowy”);
 - 4) „Abonent zobowiązuje się do zwrotu kosztów pocztowych, ponoszonych przez Dostawcę Usługi z tytułu wezwań do zapłaty.” (§ 6 zd. 2 „Umowy (...) Cyfrowy pakiet HD”, § 2 ust. 8 zd. 2 „Umowy (...) Internet”, § 8 zd. 1 „Umowy (...) Pakiet Dodatkowy Mini”, § 6 zd. 2 „Umowy (...) Pakiet Podstawowy”);
 - 5) „Dostawca Usług zastrzega sobie prawo do zmiany układu oferty programowej, zmiany liczby i rodzaju programów oraz zmiany kanałów reemitowanych bez konieczności zmiany lub wypowiedzenia umowy.” (§ 6 „Umowy o abonament nr § 20 Cyfrowy pakiet HD”, § 10 „Umowy (...) Pakiet Dodatkowy Mini”, § 9 „Umowy (...) Pakiet Podstawowy”);
 - 6) „Zmiana wysokości abonamentu wynikająca ze zmian taryf oraz inflacji nie wymaga zmiany umowy.” (§ 8 „Umowy (...) Cyfrowy pakiet HD”, § 2 ust. 11 „Umowy (...) Internet”, § 9 „Umowy (...) Pakiet Dodatkowy Mini”, § 7 „Umowy (...) Pakiet Podstawowy”);
 - 7) „W przypadku zalegania przez Abonenta z zapłatą opłat abonamentowych lub ich części za 2 okresy rozliczeniowe Dostawca Usług jest uprawniony do odłączenia Abonentowi usługi i rozwiązania niniejszej umowy bez zachowania terminu wypowiedzenia.” oraz „W przypadku zalegania przez Abonenta z zapłatą opłat abonamentowych lub ich części za 2 okresy rozliczeniowe Dostawca Usług jest uprawniony do wyłączenia sieci TVK i rozwiązania niniejszej umowy bez zachowania terminu wypowiedzenia.” (§ 10 zd. 1 „Umowy (...) Cyfrowy pakiet HD”, § 5 zd. 1 „Umowy (...) Pakiet Dodatkowy Mini”, § 5 zd. 1 „Umowy (...) Pakiet Podstawowy”);
 - 8) „61 zł - Oplata przyłączeniowa za ponowne podłączenie po rozwiązaniu umowy” („Cennik”);
 - 9) „30 zł – opłata za ponowna aktywację usługi zawieszanej z powodu opóźnienia Abonenta z opłatą całości lub części opłat abonamentowych, aktywacyjnych lub innych opłat określonych w Cenniku” („Cennik”);
 - 10) „30 zł - Oplata za ponowne podłączenie Pakietu Podstawowego po odłączeniu” („Cennik”)
 - 11) „6 zł – opłata za powiadomienie Abonenta o zaległościach” („Cennik”);
2. naruszeniu obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji poprzez:
- 1) zamieszczenie w pkt 10.6 „Regulamin świadczenia usług telekomunikacyjnych w sieci Zakład Elektroniki „ISKO” s.c.” postanowienia treści: „Reklamacja może być wniesiona w terminie 2 miesięcy od ostatniego dnia miesiąca, w którym zakończyła się przerwa w świadczeniu Usługi, albo od dnia, w którym Usługa zostanie nienależycie wykonana lub miała być wykonana, lub od dnia doręczenia rachunku zawierającego nieprawidłowe obliczenie należności z tytułu świadczenia Usługi. Reklamację wniesioną po opływie terminów, a których mowa w zdaniu poprzednim, pozostawia się bez rozpoznania, o czym Biuro Obsługi Abonenta powiadamia niezwłocznie Abonenta.” - co stanowi naruszenie § 6 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 1 października 2004r. w sprawie trybu postępowania reklamacyjnego oraz warunków, jakim powinna odpowiadać reklamacja usługi telekomunikacyjne (Dz. U. Nr 226 poz. 2291);
 - 2) nie zamieszczenie w umowach o świadczenie usług telekomunikacyjnych informacji o polubownych sposobach rozwiązywania sporów - co stanowi naruszenie art. 56 ust. 3

pkt 15 ustawy z dnia 16 lipca 2004r. Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. Nr 171, poz. 1800 z późn. zm.).

w wyniku którego uprawdopodobniono, że Zakład Elektroniki „ISKO” s.c. stosuje praktyki, o jakich mowa w art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 i 2 w/w ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów i przyjęło zobowiązanie Spółki do podjęcia działań zmierzających do zaniechania naruszenia zbiorowych interesów konsumentów poprzez zmianę treści kwestionowanych postanowień umownych,

nakłada się na przedsiębiorców Jacka Jurczewskiego, Zbigniewa Skibińskiego, Janinę Kamieńską, Andrzeja Osuchowskiego wykonujących wspólnie działalność gospodarczą pod firmą Zakład Elektroniki „ISKO” s.c. w Żyrardowie **obowiązek solidarnego wykonania tego zobowiązania** poprzez

- 1) zaniechanie stosowania w umowach kwestionowanych postanowień poprzez wprowadzenie nowych wzorców umowy do obrotu
- 2) zaniechanie naruszenia obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji poprzez zamieszczenie w „Regulaminie świadczenia usług telekomunikacyjnych w sieci Zakład Elektroniki „ISKO” s.c.” informacji o prawidłowym terminie wniesienia reklamacji i zamieszczenie w umowach o świadczenie usług telekomunikacyjnych informacji o polubownych sposobach rozwiązywania sporów oraz
- 3) aneksowanie umów zawartych w oparciu o wzorce zawierające kwestionowane zapisy, do dnia 31 października 2011r.

- II. Na podstawie przepisu art. 28 ust. 3 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331, z późn. zm.),

z upoważnienia Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

nakłada się na przedsiębiorców Jacka Jurczewskiego, Zbigniewa Skibińskiego, Janinę Kamieńską, Andrzeja Osuchowskiego wykonujących wspólnie działalność gospodarczą pod firmą Zakład Elektroniki „ISKO” s.c. w Żyrardowie **obowiązek złożenia sprawozdania o stopniu wykonania zobowiązania** nałożonego w pkt I sentencji decyzji w terminie do dnia 15 listopada 2011r.

UZASADNIENIE

W dniu 28.01.2011r. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów - zwany dalej „Prezesem UOKIK” – wszczął z urzędu, w związku ze skargami konsumentów, postępowanie wyjaśniające mające na celu wstępne ustalenie, czy warunki świadczenia usług dostępu do Internetu stosowane w obrocie z konsumentami przez przedsiębiorcę przedsiębiorców Jacka Jurczewskiego, Zbigniewa Skibińskiego, Janinę Kamieńską, Andrzeja Osuchowskiego wykonujących wspólnie działalność gospodarczą pod firmą Zakład Elektroniki „ISKO” s.c. w Żyrardowie – zwanych dalej łącznie „Spółką” nie naruszają chronionych prawem interesów konsumentów, tj. czy są zgodne z przepisami ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2007r. Nr 50, poz. 331 z późn. zm) - zwanej dalej „ustawą o ochronie (...)” oraz przepisami kodeksu cywilnego dotyczącymi wzorców umów.

W toku postępowania ustalono, że w/w przedsiębiorca świadczy usługi dostępu do Internetu. Dokonano także analizy stosowanych przez tę Spółkę wzorców umowy, pod nazwą:

- „Regulamin świadczenia usług telekomunikacyjnych w sieci Zakład Elektroniki „ISKO” s.c.”
- „Umowa o abonament nr § 20 Cyfrowy pakiet HD”
- „Umowa nr § 20 o zapewnienie możliwości korzystania z pakietu usług multimedialnych – Internet”
- „Umowa nr § 20 o świadczenie usług telekomunikacyjnych do reemisji programów telewizyjnych- „Pakiet Dodatkowy Mini”
- „Umowa nr § 20 O świadczenie usług telekomunikacyjnych do reemisji programów telewizyjnych -„Pakiet Podstawowy” oraz
- „Cennik”

Przeprowadzona analiza wykazała, że wzorce umowy stosowane w obrocie z konsumentami zawierają postanowienia, które zostały wpisane do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. – zwanego dalej „Rejestrem”, które mogą stanowić naruszenie zbiorowego interesu konsumentów jako bezprawne działanie przedsiębiorcy.

Mając powyższe na uwadze, postanowieniem nr RKR-86/2011 z dnia 26.04.2011r. Prezes UOKIK wszczął - z urzędu - postępowanie w sprawie podejrzenia stosowania przez przedsiębiorców Jacka Jurczewskiego, Zbigniewa Skibińskiego, Janinę Kamieńską, Andrzeja Osuchowskiego wykonujących wspólnie działalność gospodarczą pod firmą Zakład Elektroniki „ISKO” s.c. w Żyrardowie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, określonych w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 i 2 ustawy o ochronie (...), polegających na stosowaniu w w/w wzorcach umowy wykorzystywanych przez tę Spółkę postanowień umownych wpisanych na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c. do „Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone” oraz naruszeniu obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji.

Odpowiadając na zarzuty postawione w zawiadomieniu o wszczęciu postępowania, Spółka w pismach z dnia 10.05.2011r. oraz 27.06.2011r. potwierdziła fakt stosowania wzorców umów o treści zakwestionowanej przez organ antymonopolowy oraz wyjaśniła, że liczba konsumentów, z którymi zawarte zostały umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych na terenie miasta Żyrardowa wynosi ok. 4.000 osób. Ponadto Spółka poinformowała, że aprobuje stanowisko i zastrzeżenia Prezesa UOKIK odnośnie zakwestionowanych postanowień w stosowanych dotychczas wzorcach umów. W związku z powyższym stwierdziła, iż zobowiązuje się dokonać zmiany kwestionowanych wzorców umów poprzez wprowadzenie nowych wzorców umowy, aneksowanie dotychczasowych umów zwartych oraz wnosi o wydanie decyzji zobowiązującej w trybie art. 28 ustawy o ochronie (...). Na dowód tego Spółka przedłożyła projekty nowych wzorców umowy, które nie zawierają postanowień wskazanych w sentencji postanowienia o wszczęciu postępowania i niniejszej decyzji.

Postanowieniem RKR-155/2011 z dnia 4.07.2011r. Prezes UOKIK z urzędu zaliczył w poczet dowodów materiały uzyskane w trakcie wymienionego wyżej postępowania wyjaśniającego.

Prezes UOKIK ustalił następujący stan faktyczny:

Przedsiębiorcy wykonują wspólnie działalność gospodarczą na podstawie wpisu do Ewidencji Działalności Gospodarczej prowadzonej przez Prezydenta Miasta Żyrardowa. Zakres prowadzonej przez nich działalności gospodarczej obejmuje m.in. świadczenie usług telekomunikacyjnych, w tym dostępu do Internetu na terenie miasta Żyrardowa. W kontaktach z klientami, w tym konsumentami, utworzona przez nich Spółka posługuje się wzorcami umów, które następnie klienci podpisują, dokonując zakupu świadczonych przez nią usług. Doręczane konsumentom wzorce umów są sporządzane przez Spółkę przed zawarciem umowy i zawierają gotowe jednolite postanowienia. Oznacza to, iż stosuje ona w obrocie konsumenckim wzorce umów. Analiza wskazanych wyżej dokumentów pozwoliła na postawienie Spółce zarzutu naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, poprzez zamieszczenie w stosowanych w obrocie z konsumentami wzorcach umowy postanowień, o następującej treści:

- 1) *„W terminie 5 dni roboczych od daty rozwiązania lub wygaśnięcia Umowy Abonent zobowiązuje się zwrócić Urządzenie Abonenckie Dostawcy Usług w stanie nie gorszym, niż wynikającym z normalnej eksploatacji, dostarczając go na własny koszt do Biura Obsługi Abonenta. W przypadku uchybieniu temu terminowi bądź dostarczenia Urządzenia Abonenckiego uszkodzonego Abonent zobowiązany jest do zapłaty odszkodowania w formie kary umownej w wysokości określonej w Cenniku. Jeżeli wysokość szkody Dostawcy Usługi przewyższa wysokość kary umownej, Dostawcy Usługi przysługuje prawo dochodzenia odszkodowania przewyższającego wysokość kary umownej.”* (pkt 8.11 Regulaminu);
- 2) *„Nie dostarczenie rachunku / faktury lub innego dokumentu nie zwalnia Abonenta z obowiązku wnoszenia stałej Opłaty Abonamentowej wynikającej z zawartej Umowy i w terminie przewidzianym w Umowie.”* (pkt 12.1 Regulaminu);
- 3) *„W przypadku niedotrzymania tego obowiązku wszelkie korespondencje wysłane pod wskazany adres uważa się za doręczone. (...)”* (§ 4 zd. 2 „Umowy (...) Cyfrowy pakiet HD”, § 3 zd. 2 „Umowy (...) Pakiet Dodatkowy Mini”, § 3 zd. 2 „Umowy (...) Pakiet Podstawowy”);
- 4) *„Abonent zobowiązuje się do zwrotu kosztów pocztowych, ponoszonych przez Dostawcę Usługi z tytułu wezwań do zapłaty.”* (§ 6 zd. 2 „Umowy (...) Cyfrowy pakiet HD”, § 2 ust. 8 zd. 2 „Umowy (...) Internet”, § 8 zd. 1 „Umowy (...) Pakiet Dodatkowy Mini”, § 6 zd. 2 „Umowy (...) Pakiet Podstawowy”);
- 5) *„Dostawca Usług zastrzega sobie prawo do zmiany układu oferty programowej, zmiany liczby i rodzaju programów oraz zmiany kanałów reemitowanych bez konieczności zmiany lub wypowiedzenia umowy.”* (§ 6 „Umowy o abonament nr § 20 Cyfrowy pakiet HD”, § 10 „Umowy (...) Pakiet Dodatkowy Mini”, § 9 „Umowy (...) Pakiet Podstawowy”);
- 6) *„Zmiana wysokości abonamentu wynikająca ze zmian taryf oraz inflacji nie wymaga zmiany umowy.”* (§ 8 „Umowy (...) Cyfrowy pakiet HD”, § 2 ust. 11 „Umowy (...) Internet”, § 9 „Umowy (...) Pakiet Dodatkowy Mini”, § 7 „Umowy (...) Pakiet Podstawowy”);
- 7) *„W przypadku zalegania przez Abonenta z zapłatą opłat abonamentowych lub ich części za 2 okresy rozliczeniowe Dostawca Usług jest uprawniony do odłączenia Abonentowi usługi i rozwiązania niniejszej umowy bez zachowania terminu wypowiedzenia.”* oraz *„W przypadku zalegania przez Abonenta z zapłatą opłat abonamentowych lub ich części za 2 okresy rozliczeniowe Dostawca Usług jest uprawniony do wyłączenia sieci TVK i rozwiązania niniejszej umowy bez zachowania terminu wypowiedzenia.”* (§ 10 zd. 1 „Umowy (...) Cyfrowy pakiet HD”, § 5 zd. 1 „Umowy (...) Pakiet Dodatkowy Mini”, § 5 zd. 1 „Umowy (...) Pakiet Podstawowy”);
- 8) *„61 zł - Opłata przyłączeniowa za ponowne podłączenie po rozwiązaniu umowy”*

- („Cennik”);
- 9) „30 zł – opłata za ponowną aktywację usługi zawieszanej z powodu opóźnienia Abonenta z opłatą całości lub części opłat abonamentowych, aktywacyjnych lub innych opłat określonych w Cenniku” („Cennik”);
 - 10) „30 zł - Opłata za ponowne podłączenie Pakietu Podstawowego po odłączeniu” (Cennik”)
 - 11) „6 zł – opłata za powiadomienie Abonenta o zaległościach” („Cennik”);

W tym miejscu należy zauważyć, iż do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone zostały wpisane, na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c., postanowienia, które są tożsame z przedmiotowymi klauzulami zakwestionowanymi przez organ antymonopolowy. Są to postanowienia o następującej treści:

Ad 1)

- „Uchybienie 7 dniowemu terminowi zwrotu dekodera w razie rozwiązania umowy skutkuje obowiązkiem zapłaty kary umownej w wysokości 1000 zł. Zwrot uszkodzonego dekodera, którego naprawa nie jest możliwa skutkuje zobowiązaniem abonenta do zapłaty kwoty 1000 zł.” (wpis nr 1234 dokonany na podstawie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25.05.2007r. sygn. akt I CSK 484/06),

Ad 2)

„Ramtel zastrzega, że nie doreczenia faktury za abonament nie zwalnia Abonenta z obowiązku opłaty abonamentowej.” (wpis nr 672 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 5.10.2005r., sygn. akt XVII Amc 73/04),

„Brak rachunku nie zwalnia Abonenta z obowiązku uiszczenia opłat w terminie do końca Okresu rozliczeniowego, za który nie otrzymał rachunku.” (wpis nr 821 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 8.06.2006r., sygn. akt XVII Amc 125/05),

Ad 3)

- „W przypadku zmiany adresu, każda ze stron zobowiązana jest niezwłocznie pisemnie powiadomić o tym drugą stronę. W przypadku nie powiadomienia o zmianie adresu, korespondencja kierowana na ostatni znany adres będzie uznawana za skutecznie doręczoną.” (wpis nr 1207 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 16.04.2007r., sygn. akt XVII Amc 43/06),
- „Oświadczenia i zawiadomienia Activ Investment przesłane Kupującemu na podany adres do korespondencji uważa się za skutecznie doręczone. Kupujący zobowiązany jest w trakcie trwania niniejszej Umowy do natychmiastowego zawiadomienia Activ Investment o każdej zmianie adresu swego miejsca zamieszkania, pod rygorem uznania za skutecznie doręczone oświadczeń i zawiadomień Activ Investment przesłanych Kupującemu na adres wskazany w niniejszej umowie.” (wpis nr 1482 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 20.05.2008r., sygn. akt XVII Amc 107/07),
- „Wszelka korespondencja wysłana przez Bank do Kredytobiorcy pocztą lub kurierem na ostatni podany przez niego adres do korespondencji (adres zameldowania, w przypadku, gdy Kredytobiorca nie podał adresu do korespondencji), będzie uważana za doręczoną.” (wpis nr 1681 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 30.06.2009r., sygn. akt XVII Amc 513/09),

Ad 4) oraz 11)

- „W przypadku (...) zwłoki w uiszczeniu opłaty abonamentowej Usługodawca może: (...) obciążyć Abonenta kosztami upomnień.” (wpis nr 1167 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 12.03.2007r., sygn. akt XVII Amc 1/07),

- „Tele 2 uprawniona będzie do (...) obciążania Klienta kosztami wzywania go do zapłaty (w wysokości określonej w cenniku). Klient zobowiązany będzie do pokrycia kosztów takiej procedury (w wysokości określonej w cenniku). Wniesienie reklamacji nie wstrzymuje obowiązku zapłaty reklamowanej należności.” (wpis nr 1767 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 16.09.2008r., sygn. akt XVII Amc 13/08),

Ad 5)

- „Operator Cyfry+ zastrzega sobie prawo do wprowadzenia zmian w treści programów, oraz zmian liczby i rodzaju programów wchodzących w skład poszczególnych pakietów wymienionych, odpowiednio w załącznikach nr 2, 3, 4, 5, 6 i 7 do umowy. Wyżej wymienione zmiany wynikające z faktu zaistnienia siły wyższej, zastąpienia danego programu programem o porównywalnej tematyce, rezygnacji z danego programu ze względu na jego niską oglądalność, zaprzestania nadawania programu z przyczyn obciążających jego nadawcę.” (wpis nr 1022 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 7.12.2006r., sygn. akt XVII Amc 55/06),
- „Operator może zmienić zawartość Pakietu programów. O zmianie zawartości pakietu programów operator powiadomi abonenta poprzez kanał informacyjny ŚTK, z co najmniej czternastodniowym wyprzedzeniem. Abonent ma prawo wypowiedzieć umowę zgodnie z §9 ust. 1 i 3 Regulaminu, jeżeli nie zgadza się na zmianę zawartości pakietu programów.” (wpis nr 1081 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 9.06.2006r., sygn. akt XVII Amc 90/05),

Ad 6)

- „Zmiana opłaty nie powoduje konieczności zmiany umowy.” (wpis nr 400 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 19.01.2005r., sygn. akt XVII Amc 2/04)
- „Zmiana opłaty za doprowadzenie sygnału nie oznacza zmiany warunków Umowy.” (wpis nr 398 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 19.01.2005r., sygn. akt XVII Amc 2/04)
- „Operator ma prawo do zmiany wysokości opłat abonamentowych, informując o tym pisemnie minimum na miesiąc przed datą jej wprowadzenia.” (wpis nr 1082 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 9.06.2006r., sygn. akt XVII Amc 90/05)

Ad 7)

- „W przypadku zwłoki w opłacie abonenckiej Usługodawca zastrzega sobie prawo zawieszenia świadczenia usług wymienionych w § 1 bez dodatkowego powiadomienia Abonenta i uaktywnić usługę po uregulowaniu przez Abonenta zaległej należności wraz z naliczonymi umownymi odsetkami oraz opłatą za ponowną aktywację w kwocie 60 zł brutto.” (wpis nr 635 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 19.04.2005r., sygn. akt XVII Amc 23/05),
- „W przypadku kiedy Abonent nie zapłaci w terminie i na zasadach określonych w §13 Regulaminu którejkolwiek z opłat przewidzianych Umową Abonencką, Regulaminem lub Cennikiem, Operator może zawiesić bądź ograniczyć świadczenie wszystkich lub niektórych usług objętych Umową Abonencką (Zawieszenie Usług). Po uiszczeniu przez Abonenta wszystkich zaległych opłat przewidzianych Umową Abonencką, Regulaminem lub Cennikiem w tym odsetek karnych i opłat administracyjnych, o których mowa w §13 pkt 8 Regulaminu, Operator wznowi świadczenie na jego rzecz usług na dotychczasowych zasadach. W przypadku kiedy nastąpi Zawieszenie Usług wynikające z opóźnienia Abonenta w dokonywaniu płatności należnych operatorowi, wznowienie świadczenia Usług na jego rzecz będzie uwarunkowane uiszczeniem przez Abonenta opłaty dodatkowej w wysokości określonej w Cenniku” (wpis nr 823 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 8.06.2006r., sygn. akt XVII Amc 125/05)

- „W przypadku dwutygodniowego opóźnienia płatności, od daty ustalonego terminu, Operator ma prawo przerwać świadczone przez siebie usługi i odłączyć użytkownika od sieci Internet. Za cały okres tego wyłączenia Operator pobiera obowiązującą opłatę abonamentową, do czasu rozwiązania umowy (łącznie z okresem jej wypowiedzenia, jeżeli w tym okresie zostanie wypowiedziana przez jedną ze stron). Za ponowne włączenie Operator pobiera opłatę w wysokości 50 zł netto (dotyczy klientów, których usługi są zablokowane np. ze względu na nieregulowane terminowo płatności)” (wpis nr 1027 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 21.11.2006r., sygn. akt XVII Amc 138/05)

Ad 8), 9) oraz 10)

- „Ponowne włączenie do sieci (po rozwiązaniu umowy) - 120 zł.” (wpis nr 2055 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 24.11.2009r., sygn. akt XVII Amc 428/09)
- „W przypadku odłączenia sygnału z lokalu z winy abonenta jego ponowne podłączenie nastąpi po uregulowaniu zaległości i wniesieniu opłaty za ponowną aktywację (ponowna aktywacja – wznowienie dostarczania sygnału telewizji kablowej w istniejącym przyłączy, podlegające opłacie zgodnie z cennikiem operatora).” (wpis nr 1084 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 9.06.2006r., sygn. akt XVII Amc 90/05)
- „Udostępnienie pełnego zakresu usług po jednostronnym wyłączeniu z powodu nieregulowanych opłat za usługi (...) - 24,40 PLN brutto.” (wpis nr 1948 dokonany na podstawie wyroku SOKiK z dnia 18.11.2009r., sygn. akt XVII Amc 300/09)

Ponadto Prezes UOKiK stwierdził, że Spółka:

- 1) stosowała w pkt 10.6 „Regulamin świadczenia usług telekomunikacyjnych w sieci Zakład Elektroniki „ISKO” s.c.” postanowienie treści: „Reklamacja może być wniesiona w terminie 2 miesięcy od ostatniego dnia miesiąca, w którym zakończyła się przerwa w świadczeniu Usługi, albo od dnia, w którym Usługa zostanie nienależycie wykonana lub miała być wykonana, lub od dnia doręczenia rachunku zawierającego nieprawidłowe obliczenie należności z tytułu świadczenia Usługi. Reklamację wniesioną po upływie terminów, a których mowa w zdaniu poprzednim, pozostawia się bez rozpoznania, o czym Biuro Obsługi Abonenta powiadamia niezwłocznie Abonenta.” - co stanowi naruszenie § 6 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 1 października 2004r. w sprawie trybu postępowania reklamacyjnego oraz warunków, jakim powinna odpowiadać reklamacja usługi telekomunikacyjnej (Dz. U. Nr 226 poz. 2291) oraz
- 2) nie zamieszczała w umowach o świadczenie usług telekomunikacyjnych informacji o polubownych sposobach rozwiązywania sporów - co stanowi naruszenie art. 56 ust. 3 pkt 15 ustawy z dnia 16 lipca 2004r. Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. Nr 171, poz. 1800 z późn. zm.).

Mając powyższe ustalenia na uwadze Prezes UOKiK zważył, co następuje:

Treść art. 1 ust. 1 ustawy o ochronie (...) ogranicza zastosowanie jej przepisów wyłącznie do ochrony interesów przedsiębiorców i konsumentów, podejmowanej w interesie publicznym. Oznacza to, że warunkiem koniecznym do uruchomienia procedur i zastosowania instrumentów określonych w tej ustawie jest zaistnienie takiego stanu faktycznego, w którym działania przedsiębiorców - naruszając jej przepisy – stanowią potencjalne zagrożenie interesu publicznego. Niniejsze postępowanie dotyczy treści wzorców

umowy stosowanych przez Spółkę wobec nieograniczonego kręgu adresatów, tj. wszystkich zainteresowanych ich treścią aktualnych i potencjalnych klientów operatora telekomunikacyjnego, którym - na gruncie art. 4 ust. 11 ustawy o ochronie (...) - przysługuje status konsumenta. Zdaniem Prezesa UOKiK rozpatrywana sprawa ma charakter publicznoprawny, albowiem wiąże się z ochroną interesu wszystkich konsumentów, którzy są lub będą klientami przedsiębiorców: Jacka Jurczewskiego, Zbigniewa Skibińskiego, Janinę Kamieńską, Andrzeja Osuchowskiego wykonujących wspólnie działalność gospodarczą pod firmą Zakład Elektroniki „ISKO” s.c.. Interes publicznoprawny przejawia się także w postaci zbiorowego interesu konsumentów, co oznacza, iż naruszenie zbiorowego interesu konsumentów jest jednocześnie naruszeniem interesu publicznoprawnego. Zatem uzasadnione było w niniejszej sprawie podjęcie przez organ antymonopolowy działań przewidzianych w ustawie o ochronie (...). W tym stanie rzeczy przyjąć należy, iż do oceny stanu faktycznego niniejszej sprawy zastosowanie mają przepisy w/w ustawy, a dotyczące jej postępowanie prowadzone było w interesie publicznym.

Stosownie do treści art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie (...) – „przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy”. Aby możliwe było zatem stwierdzenie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, niezbędne jest łączne spełnienie dwóch przesłanek:

1. działania przedsiębiorcy winny mieć bezprawny charakter, tzn. być sprzeczne z prawem, tj. przepisami określonych aktów prawnych a także sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i dobrymi obyczajami, a jednocześnie
2. działania te muszą naruszać zbiorowe interesy konsumentów.

Odnosząc się do pierwszej z przesłanek art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie (...), tj. bezprawności działań przedsiębiorcy, stwierdzić należy, iż bezprawność rozumie się jako sprzeczność zachowania danego podmiotu z przepisami prawa oraz zasadami współżycia społecznego. Chodzi tu mianowicie o sprzeczność z szeroko rozumianym porządkiem prawnym, jako całością. Bezprawność jest czynnikiem o charakterze obiektywnym, tzn. niezależnym od wystąpienia szkody, czy zaistnienia zamiaru po stronie podmiotu dopuszczającego się działań bezprawnych. Podkreślenia wymaga okoliczność, że przepisy w/w ustawy o ochronie (...) nie definiują pojęcia bezprawności działań przedsiębiorcy, na co zwrócił uwagę SOKiK w wyroku z dnia 23.06.2006r. (sygn. akt XVIII Ama 32/05), stwierdzając, iż art. 23a ust. 1 ustawy o ochronie (...) z 15 grudnia 2000r. – którego odpowiednikiem w ustawie o ochronie (...) z dnia 16 lutego 2007r. jest art. 24 ust. 2 – nie ma samodzielnego znaczenia prawnego, lecz powinien być interpretowany oraz stosowany w określonym kontekście normatywnym. W związku z tym, w celu konkretyzacji przesłanki bezprawności należy sięgnąć do przepisów innych ustaw, gdyż dopiero na ich podstawie możliwe jest dokonanie oceny działań przedsiębiorcy w aspekcie ich zgodności z prawem. Niemniej, ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów w jednym przypadku wprost identyfikuje działanie przedsiębiorcy jako bezprawne – mianowicie, działanie polegające na stosowaniu postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone i wpisanych do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK, co SOKiK potwierdził w innym wyroku z dnia 25.03.2004r. (sygn. akt XVII Ama 51/03), stwierdzając, że można sformułować samoistną przesłankę bezprawności, jeżeli ustali się, że przedsiębiorca stosował postanowienia wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. Zatem wykazanie, że przedsiębiorca wprowadził do obrotu wzorzec umowny zawierający postanowienia o treści już wpisanej do rejestru klauzul abuzywnych stanowi wystarczającą przesłankę do stwierdzenia bezprawności

działania tego przedsiębiorcy. Strony postępowania wykonują wspólnie – w formie spółki cywilnej - działalność gospodarczą na podstawie wpisu do Ewidencji Działalności Gospodarczej, a zatem są przedsiębiorcami w rozumieniu art. 4 pkt 1 ustawy o ochronie (...).

Do stwierdzenia praktyki, określonej w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie (...) konieczne jest wykazanie, iż przedsiębiorca stosuje we wzorcu umownym postanowienia, które zostały wpisane do prowadzonego przez Prezesa UOKiK rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Pokreślenia wymaga, że wzorce umowne wykorzystywane przy zawieraniu umów z konsumentami mogą być poddane kontroli abstrakcyjnej. Kontroli abstrakcyjnej wzorca jako takiego (art. 479³⁶ — 479⁴⁵ k.p.c.) dokonuje się niezależnie od tego, czy postanowienia wzorca były, czy też nie były zastosowane przy konkretnej umowie. Kontrola taka obejmuje klauzule pojedyncze lub zbiorowe (cały wzorzec lub jego fragment). Oceny postanowień w wypadku kontroli abstrakcyjnej dokonuje Sąd Okręgowy w Warszawie — Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wyłącznie do kompetencji tego Sądu należy uznanie postanowień wzorców umownych za niedozwolone. Art. 479⁴³ k.p.c. rozszerza prawomocność wyroku wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone na osoby trzecie. Skutek tzw. prawomocności rozszerzonej następuje od chwili wpisania wzorca umowy do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, prowadzonego przez Prezesa UOKiK, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. Konsekwencją umieszczenia postanowienia umownego w w/w rejestrze jest to, że posłużenie się nim będzie miało skutek wprowadzenia do umowy elementu bezwzględnie przez prawo zakazanego. Wpis do rejestru niedozwolonych postanowień umownych oznacza, że od tego momentu stosowanie takiej klauzuli jest zakazane we wszystkich wzorcach umownych, tj. stosowanych także przez innych przedsiębiorców. Prezes UOKiK może stwierdzić stosowanie przez przedsiębiorcę praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów polegającej na posługiwaniu się postanowieniem wzorca umownego, które zostało wpisane do rejestru, bez względu na to, czy wpis dotyczy tego przedsiębiorcy, przeciwko któremu jest prowadzone postępowanie, czy też nie. Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 2.12.2005r. (sygn. akt VI ACa 760/05) wskazał, że zgodnie z art. 23 a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2005r. Nr 244, poz. 2080 z późn. zm.) praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest posługiwanie się postanowieniem wpisanym do rejestru w oderwaniu od zagadnienia, czy wpis do rejestru powstał w związku ze stosowaniem wzorca umowy przez ten podmiot, co do którego bada się stosowanie praktyki. Sąd wskazał też, że naruszenie interesów konsumentów może nastąpić w wyniku działań podmiotów, które stosują klauzule abuzywne wpisane do rejestru, przy czym wpis do rejestru związany jest z działaniami innych kontrahentów konsumentów. Analogicznie orzekł Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 29.09.2005r. (sygn. akt VI ACa 381/05), gdzie powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19.12.2003r. (sygn. akt III CZP 95/03), stwierdził, że wyrok uwzględniający powództwo przez uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone i zakazanie ich stosowania ma, zgodnie z art. 479⁴³ k.p.c., od chwili wpisania do odpowiedniego rejestru, skutek także wobec osób trzecich. Zgodnie ze stanowiskiem SOKiK wyrażonym w wyroku z dnia 25. 05. 2005r. (sygn. akt XVII Ama 46/04), dla uznania, iż określona klauzula jest niedozwolonym postanowieniem umownym wpisanym do rejestru klauzul niedozwolonych wystarczy stwierdzenie, że mieści się ona w hipotezie klauzuli wpisanej do rejestru i nie jest konieczna literalna zgodność porównywanych klauzul. Czynnikiem przesądzającym o podobieństwie dwóch klauzul powinien być zatem zamiar, cel, jakiemu ma służyć kwestionowane postanowienie. Jeśli cel utworzenia spornej klauzuli odpowiada celowi sformułowania klauzuli uznanej za niedozwoloną, oba zapisy można uznać za tożsame. Takie stanowisko zajął także Sąd Najwyższy, który w uchwale z dnia 13.07.2006r. (sygn. akt III SZP 3/06) stwierdził, iż „(...) stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za

niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów (...)”. W uzasadnieniu do powyższej uchwały Sąd uznał m.in., że „(...) *praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów art. 23a uokik [obecnie art. 24 – przyp. własny UOKIK] obejmuje również przypadki wprowadzania jedynie zmian kosmetycznych polegających na przedstawieniu wyrazów lub zastąpieniu jednych wyrazów innymi, jeżeli tylko wykładnia postanowienia pozwoli stwierdzić, że jego treść mieści się w hipotezie zakazanej klauzuli. Stosowanie klauzuli o zbliżonej treści do klauzuli wpisanej do rejestru godzi przecież tak samo w interesy konsumentów, jak stosowanie klauzuli identycznej, co wpisana do rejestru (...). Przyjęta powyżej rozszerzająca wykładnia art. 23a uokik znajduje również uzasadnienie w dyrektywach 93/13 oraz 98/27 a także orzecznictwie ETS dotyczącym zasady efektywności (...)*”. Nie jest zatem konieczna dokładna, literalna identyczność klauzuli wpisanej do rejestru i klauzuli z nią porównywanej i stąd niedozwolone będą także takie postanowienia umów, które mieszczą się w hipotezie klauzuli wpisanej do rejestru, której treść zostanie ustalona w oparciu o dokonaną jej wykładnię.

Przedmiotem niniejszego postępowania jest wykazanie, że zakwestionowane przez organ antymonopolowy zapisy sześciu wzorców umowy stosowanych przez Spółkę przy świadczeniu usług telekomunikacyjnych, są tożsame z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnymi wyrokami SOKIK wymienionymi w niniejszej decyzji i wpisanych do Rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. Dodatkowo podkreślenia wymaga okoliczność, że większość postanowień wpisanych do Rejestru, które zostały wskazane w uzasadnieniu niniejszej decyzji dotyczą branży telekomunikacyjnej, a w szczególności świadczenia usług internetowych, co oznacza, iż zachodzi tożsamość stosunków prawnych.

W ocenie Prezesa UOKIK postanowienie wskazane w pkt I.1.1) sentencji decyzji o treści: *„W terminie 5 dni roboczych od daty rozwiązania lub wygaśnięcia Umowy Abonent zobowiązuje się zwrócić Urządzenie Abonenckie Dostawcy Usług w stanie nie gorszym, niż wynikającym z normalnej eksploatacji, dostarczając go na własny koszt do Biura Obsługi Abonenta. W przypadku uchybienia temu terminowi bądź dostarczenia Urządzenia Abonenckiego uszkodzonego Abonent zobowiązany jest do zapłaty odszkodowania w formie kary umownej w wysokości określonej w Cenniku. Jeżeli wysokość szkody Dostawcy Usługi przewyższa wysokość kary umownej, Dostawcy Usługi przysługuje prawo dochodzenia odszkodowania przewyższającego wysokość kary umownej.”*” może być uznane za tożsame z treścią postanowienia wpisanego do Rejestru pod pozycją 1234, które zostało wymienione powyżej w treści decyzji

Zacytowane powyżej postanowienie umowne oraz postanowienie wpisane do Rejestru dotyczą umożliwienia obciążania konsumenta przez operatora telekomunikacyjnego dodatkową karą na niezwrócenie terminala w wyznaczonym terminie, zwrot uszkodzonego lub ponadnormatywnie zużytego terminala. Działanie takie – sprzeczne z dobrymi obyczajami – może ponadto stanowić klauzulę abuzywną określoną w przepisie art. 385³ pkt 17 k.c., który za niedozwolone uznaje postanowienie, nakładające na konsumenta, który nie wykonał zobowiązania lub odstąpił od umowy, obowiązek zapłaty rażąco wygórowanej kary umownej lub odstępnego. Ustalona w ten sposób wysokość kary umownej nie pozostaje w związku z rzeczywistą wartością terminala. Nawet gdyby przyjąć, że wartość nowego urządzenia jest zbliżona do ustalonej kary umownej, to jego wartość po okresie kilkumiesięcznej, a nawet kilkuletniej eksploatacji jest znacznie niższa niż wartość początkowa. Oznacza to, że zastrzeżona kara umowna jest nieekwiwalentna w stosunku do rzeczywistej wartości terminala, a nawet może być od niej większa. Dodatkowo należy podnieść, iż treść analizowanego

postanowienia narusza przepis art. 491 § 1 k.c. oraz dobre obyczaje, zgodnie z którymi wierzyciel w przypadku zwłoki dłużnika w spełnieniu świadczenia powinien go wezwać do jego spełnienia.

W ocenie Prezesa UOKIK postanowienia wskazane w pkt I.1.2) sentencji decyzji o treści: *„Nie dostarczenie rachunku / faktury lub innego dokumentu nie zwalnia Abonenta z obowiązku wnoszenia stałej Opłaty Abonamentowej wynikającej z zawartej Umowy i w terminie przewidzianym w Umowie.”* może być uznane za tożsame z treścią postanowień wpisanych do Rejestru pod pozycją 672, 821, które zostały wymienione powyżej w treści decyzji.

Zacytowane powyżej postanowienia umowne oraz wskazane postanowienia wpisane do Rejestru dotyczą umożliwienia wprowadzenia przez operatora telekomunikacyjnego systemu, w którym konsument (abonent) jest zobowiązany do zapłaty należności niezależnie od faktu otrzymania faktury, przez co pozostaje w niepewności co do wysokości kwoty swojego zobowiązania. Działanie takie – sprzeczne z dobrymi obyczajami – może ponadto stanowić klauzulę abuzywną określoną w przepisie art. 385³ pkt 22 k.c., który za niedozwolone postanowienie umowne przewiduje obowiązek wykonania zobowiązania przez konsumenta mimo niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania przez jego kontrahenta. Należy bowiem mieć na uwadze, iż jednym z obowiązków, jakie ciąży na operatorze z tytułu realizacji umowy świadczenia usług dostępu do Internetu jest dostarczenie konsumentowi faktury za dany okres abonamentowy, które stanowi podstawę do dokonania zapłaty, ponieważ określa kwotę należności, do uiszczenia której zobowiązany jest konsument oraz termin, w którym powinna ona zostać dokonana. Pełni jednocześnie funkcję wezwania do zapłaty, co potwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 19.05.1992r. (sygn akt III CZP 56/92), uznając, iż *„doręczenie dłużnikowi dokumentu rozliczeniowego (faktury) jest wezwaniem go do spełnienia świadczenia pieniężnego wówczas, gdy zawarto w nim stosowną wzmiankę co do sposobu i czasu zapłaty”*.

W ocenie Prezesa UOKIK postanowienie wskazane w pkt I.1.3) sentencji decyzji o treści: *„W przypadku niedotrzymania tego obowiązku wszelkie korespondencje wysłane pod wskazany adres uważa się za doręczone. (...)”* może być tożsame z treścią postanowień wpisanych do Rejestru pod pozycją 1207, 1482 oraz 1681, które zostały wymienione powyżej w treści decyzji. Postanowienia te o treści: *„W przypadku zmiany adresu, każda ze stron zobowiązana jest niezwłocznie pisemnie powiadomić o tym drugą stronę. W przypadku nie powiadomienia o zmianie adresu, korespondencja kierowana na ostatni znany adres będzie uznawana za skutecznie doręczoną.”* (vide: wyrok SOKiK z dnia 16.04.2007r., sygn. akt XVII Amc 43/06), *„Oświadczenia i zawiadomienia Activ Investment przesłane Kupującemu na podany adres do korespondencji uważa się za skutecznie doręczone. Kupujący zobowiązany jest w trakcie trwania niniejszej Umowy do natychmiastowego zawiadomienia Activ Investment o każdej zmianie adresu swego miejsca zamieszkania, pod rygorem uznania za skutecznie doręczone oświadczeń i zawiadomień Activ Investment przesłanych Kupującemu na adres wskazany w niniejszej umowie.”* (vide: wyrok SOKiK z dnia 20.05.2008r., sygn. akt XVII Amc 107/07) oraz *„Wszelka korespondencja wysłana przez Bank do Kredytobiorcy pocztą lub kurierem na ostatni podany przez niego adres do korespondencji (adres zameldowania, w przypadku, gdy Kredytobiorca nie podał adresu do korespondencji), będzie uważana za doręczoną.”* (vide: wyrok SOKiK z dnia 30.06.2009r., sygn. akt XVII Amc 513/09) zostały uznane przez SOKiK za niedozwolone, albowiem Sąd podzielił w pełni stanowisko Prezesa UOKIK, że są one niedozwolonymi postanowieniami umownymi w rozumieniu art. 385³ pkt 9 k.c. Analogicznie SOKiK uznał niedozwolone

postanowienie o treści: „*W przypadku zwrotu pisma wysłanego na adres podany na wstępie niniejszej umowy bądź na adres korespondencyjny podany przez Nabywcę na piśmie z adnotacją: "nie podjęte w terminie", "adresat nieznan", "adresat zmienił adres" lub inną równoznacznością, uznawać się będzie, że adresat został powiadomiony prawidłowo i prawnie skutecznie.*” (vide: wyrok SOKiK z dnia 17.10.2006r., sygn. akt XVII Amc 122/05). Przepis ten uznaje za niedozwolone postanowienie, które przyznaje kontrahentowi konsumenta uprawnienie do dokonywania wiążącej interpretacji umowy. W postanowieniach tych przedsiębiorca zastrzegł, że wysyłanie zawiadomień, tym także oświadczeń woli wysyłane na znany adres konsumenta będzie równoznaczne z ich doręczeniem konsumentowi. Oznacza to, iż tylko przedsiębiorca – jako twórca wzorca umowy – de facto decyduje o skuteczności doręczeń i wynikających z nich skutków prawnych. Takie działanie narusza standardy prawne wynikające z przepisów kodeksu cywilnego oraz obowiązujących w obrocie dobrych obyczajów. Stosownie bowiem do treści art. 61 § 1 k.c. oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią. W razie wątpliwości, czy oświadczenie zostało złożone prawidłowo, a jego treść wywołuje przewidziane skutki prawne, podmiotem właściwym do rozstrzygnięcia tych kwestii jest sąd powszechny, a nie twórca wzorca, który – korzystając z przewagi kontraktowej - narzuca swoim kontrahentom treść wzorca. Za niedopuszczalne w obrocie, zwłaszcza konsumenckim i sprzeczne z dobrymi obyczajami należy uznać zapisy wprowadzające doręczenie zastępcze lub domniemanie doręczenia, które należą do prawa procesowego i nakładają na osoby trzecie określone obowiązki związane z dostarczeniem stronom postępowania pism procesowych. Są one nałożone w drodze ustawowej i nie mogą być rozszerzane na obrót gospodarczy poprzez postanowienia wzorca umowy, tym bardziej, że osoby te nie są stroną umowy i nie ciążą na nich jakiejkolwiek obowiązki umowne. Mogą one odmówić przyjęcia pism kierowanych do konsumenta, lub przyjąć je i nie doręczyć adresatowi, ponieważ obowiązek doręczenia obejmuje wyłącznie pisma procesowe w postępowaniu sądowym i administracyjnym (urzędowe), a nie prywatną korespondencję. W tym stanie rzeczy należy uznać, że analizowane postanowienie narusza interesy konsumentów, umożliwiając Spółce działanie w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, a ponadto jest tożsame z postanowieniami wpisanymi do Rejestru zarówno pod względem treści, jak i stanu faktycznego.

W ocenie Prezesa UOKiK postanowienia wskazane w pkt I.1.4) oraz I.1.11) sentencji decyzji o treści: „*Abonent zobowiązuje się do zwrotu kosztów pocztowych, ponoszonych przez Dostawcę Usługi z tytułu wezwań do zapłaty.*” oraz „*6 zł – opłata za powiadomienie Abonenta o zaległościach*” mogą być uznane za tożsame z treścią postanowień wpisanych do Rejestru pod pozycją 1167 oraz 1767, które zostały wymienione powyżej w treści decyzji.

Zacytowane powyżej postanowienia umowne oraz wskazane postanowienie wpisane do Rejestru dotyczą umożliwienia obciążania konsumenta przez operatora telekomunikacyjnego dodatkowymi opłatami (karami) z tytułu wezwań do zapłaty zaległej należności za świadczone usługi telekomunikacyjne. Działanie takie – sprzeczne z dobrymi obyczajami – może ponadto stanowić klauzulę abuzywną określoną w przepisie art. 385³ pkt 17 k.c., który za niedozwolone uznaje postanowienie, nakładające na konsumenta, który nie wykonał zobowiązań lub odstąpił od umowy, obowiązek zapłaty rażąco wygórowanej kary umownej lub odstepnego. Należy bowiem mieć na uwadze, że do umów o świadczenie usług telekomunikacyjnych stosuje się przepisy kodeksu cywilnego dotyczące zobowiązań, w tym regulujące skutki niewykonania zobowiązań. Art. 481 w § 1 k.c. stanowi, że jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody. Ustalono odsetki pełnią w tym przypadku

funkcję zryczałtowanej kary umownej. Ponadto przepis art. 481 § 3 k.c. dopuszcza także możliwość żądania przez wierzyciela – w razie zwłoki dłużnika - naprawienia szkody na zasadach ogólnych, tj. na podstawie art. 471 i nast. k.c. Jednakże w świetle powołanych przepisów brak jest podstaw do pobierania dodatkowych opłat lub kar umownych z samego tylko tytułu wezwania konsumenta do zapłaty zaległej należności. Pobieranie takich opłat oraz naliczanie odsetek za zwłokę stanowi w istocie kumulację stosowanych wobec konsumenta kar za nienależyte wykonanie przez niego zobowiązania, która jest sprzeczna z dobrymi obyczajami.

Także postanowienie wskazane w pkt I.1.5) sentencji decyzji o treści: *„Dostawca Usług zastrzega sobie prawo do zmiany układu oferty programowej, zmiany liczby i rodzaju programów oraz zmiany kanałów reemitowanych bez konieczności zmiany lub wypowiedzenia umowy.”* może być uznane za tożsame z treścią postanowień wpisanych do Rejestru pod pozycją 1022, oraz 108, które zostały wymienione powyżej w treści decyzji.

W świetle zarówno kwestionowanego przez Prezesa UOKIK postanowienia, jak i postanowień wpisanych do Rejestru zmiana oferty programowej, w tym liczby i rodzaju programów nie powoduje, ani zmiany umowy ani tym bardziej nie zobowiązuje przedsiębiorcy do poinformowania konsumenta o planowanej zmianie oferty. Działanie takie jest w świetle powołanych wyroków SOKIK uznawane za sprzeczne z dobrymi obyczajami, albowiem w rozważanym przypadku oferta programowa jest elementem przedmiotowo istotnym umowy (*essentiale negotii*) i jakakolwiek zmiana jej struktury, w tym ilości lub rodzaju programów skutkuje zmianą umowy. Zatem każda zmiana oferty programowej powinna następować w drodze oferty złożonej konsumentom. W tym stanie faktycznym klauzula we wzorcu umowy, który dopuszcza zmianę przez przedsiębiorcę oferty programowej bez zmiany umowy lub poinformowania o tym konsumenta stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., albowiem kształtuje ono prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z obowiązującymi przepisami oraz dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy.

Zdaniem Prezesa UOKIK także postanowienie wskazane w pkt I.1.6) sentencji decyzji o treści: *„Zmiana wysokości abonamentu wynikająca ze zmian taryf oraz inflacji nie wymaga zmiany umowy.”* może być uznane za tożsame z treścią postanowień wpisanych do Rejestru pod pozycją 400, 398 oraz 1082 które zostały wymienione powyżej w treści decyzji.

W świetle zarówno kwestionowanego przez Prezesa UOKIK postanowienia, jak i postanowień wpisanych do Rejestru zmiana ceny nie powoduje, ani zmiany umowy, ani tym bardziej nie zobowiązuje przedsiębiorcy do poinformowania konsumenta o planowanej zmianie ceny. Działanie takie jest w ocenie SOKIK sprzeczne z dobrymi obyczajami, albowiem cena jest elementem przedmiotowo istotnym umowy (*essentiale negotii*) i jakakolwiek zmiana jej wysokości skutkuje zmianą umowy. Zatem każda zmiana ceny powinna następować w drodze oferty złożonej konsumentom, umożliwiając im rozwiązanie umowy w przypadku, gdy nie akceptują proponowanej zmiany ceny. W tym stanie faktycznym klauzula we wzorcu umowy, który dopuszcza zmianę przez przedsiębiorcę ceny bez zmiany umowy lub poinformowania o tym konsumenta stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., albowiem kształtuje ono prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z obowiązującymi przepisami oraz dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy.

Także postanowienia wskazane w pkt I.1.7) sentencji decyzji o treści: „*W przypadku zalegania przez Abonenta z zapłatą opłat abonamentowych lub ich części za 2 okresy rozliczeniowe Dostawca Usług jest uprawniony do odłączenia Abonentowi usługi i rozwiązania niniejszej umowy bez zachowania terminu wypowiedzenia.*” oraz „*W przypadku zalegania przez Abonenta z zapłatą opłat abonamentowych lub ich części za 2 okresy rozliczeniowe Dostawca Usług jest uprawniony do wyłączenia sieci TVK i rozwiązania niniejszej umowy bez zachowania terminu wypowiedzenia.*” mogą być uznane za tożsame z treścią postanowień wpisanych do Rejestru pod pozycją 635, 823 oraz 1027, które zostały wymienione powyżej w treści decyzji.

Zacytowane powyżej postanowienia umowne oraz wskazane postanowienia wpisane do Rejestru dotyczą sytuacji, w której po upływie określonego w umowie terminu zwłoki konsumenta w realizacji jego zobowiązań, jak np. zapłata opłat z tytułu zapłaty za świadczone usługi Spółka uzyskuje prawo – bez konieczności uprzedniego wezwania konsumenta do spełnienia świadczenia i wyznaczenia dodatkowego terminu do jego spełnienia - prawo zawieszenia lub zaprzestania świadczenia usług. Tego rodzaju klauzule - tj. dopuszczające możliwość rozwiązania umowy przez profesjonalistę wskutek zwłoki konsumenta w spełnieniu świadczenia pieniężnego bez uprzedniego wezwania do zapłaty – zostały przez SOKiK zakazane w odniesieniu do przedsiębiorców z różnych branż ze względu na naruszenie dobrych obyczajów.

Natomiast postanowienia wskazane w pkt I.1. 8 - 10) sentencji decyzji o treści: „*61 zł - Oplata przyłączeniowa za ponowne podłączenie po rozwiązaniu umowy*”, „*30 zł – opłata za ponowną aktywację usługi zawieszanej z powodu opóźnienia Abonenta z opłatą całości lub części opłat abonamentowych, aktywacyjnych lub innych opłat określonych w Cenniku*” oraz „*30 zł - Oplata za ponowne podłączenie Pakietu Podstawowego po odłączeniu*” mogą być uznane za tożsame z treścią postanowień wpisanych do Rejestru pod pozycją 1084, 1948 oraz 2055, które zostały wymienione powyżej w treści decyzji.

Wszystkie zacytowane powyżej postanowienia umowne oraz wskazane postanowienia wpisane do Rejestru dotyczą sytuacji, w której po upływie określonego w umowie terminu opóźnienia dostawca usług internetowych uzyskuje prawo zawieszenia lub zaprzestania świadczenia usług. W takim przypadku na mocy analizowanych postanowień przedsiębiorca przy wznowieniu świadczenia usług uprawniony zostaje do pobrania od konsumenta obok odsetek – w myśl art. 481 § 1 k.c. stanowiących typową sankcję kontraktową za opóźnienie przy spełnieniu świadczenia pieniężnego – dodatkowo również jednorazowej opłaty za ponowną aktywację usługi albo odszkodowania – mających charakter kary umownej, zastrzeżonej na mocy art. 483 § 1 k.c. do przypadków niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego. Tego rodzaju klauzule zostały przez SOKiK zakazane ze względu na przepis art. 385³ 17 k.c., zgodnie z którymi w razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które nakładają na konsumenta, który nie wykonał zobowiązania lub odstąpił od umowy, obowiązek zapłaty rażąco wygórowanej kary umownej lub odstępnego.

Dokonując powyższej oceny przedmiotowych klauzul Prezes UOKiK uprawdopodobnił stosowanie przez Spółkę postanowień umownych o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych przez SOKiK za niedozwolone postanowienia umowne i wpisanych do Rejestru.

Do stwierdzenia praktyki o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 2 w/w ustawy o ochronie (...) konieczne jest wykazanie, iż działania Przedsiębiorcy - polegające

na naruszenia obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji - są sprzeczne z przepisami prawa oraz dobrymi obyczajami.

Podstawowe znaczenie dla oceny niniejszej sprawy - pod kątem występowania przesłanki bezprawności - ma analiza charakteru prawnego umowy, której przedmiotem jest świadczenie usług telekomunikacyjnych oraz przepisów obowiązujących w branży telekomunikacyjnej. Umowa o świadczenie usług telekomunikacyjnych – a w zasadzie jej elementy - została zdefiniowana w art. 56 ustawy z dnia 16 lipca 2004r. Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. Nr 171, poz. 1800 z późn. zm.) – zwanej dalej „Prawem telekomunikacyjnym”, a zatem jest umową nazwaną, do której należy stosować przepisy tej ustawy, a w zakresie nieuregulowanym, przepisy k.c. i inne dotyczące ochrony konsumentów. W szczególności:

- art. 56 ust. 3 pkt 15 Prawa telekomunikacyjnego nakłada na operatorów telekomunikacyjnych obowiązek zamieszczenia w umowach o świadczenie usług telekomunikacyjnych informacji o polubownych sposobach rozwiązywania sporów
- § 6 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 1 października 2004r. w sprawie trybu postępowania reklamacyjnego oraz warunków, jakim powinna odpowiadać reklamacja usługi telekomunikacyjne (Dz. U. Nr 226 poz. 2291), nakłada na operatora telekomunikacyjnego świadczącego publiczne dostępne usługi telekomunikacyjne obowiązek przyjmowania reklamacji składanych w terminie 12 miesięcy od ostatniego dnia okresu rozliczeniowego, w którym zakończyła się przerwa w świadczeniu usługi telekomunikacyjnej, lub od dnia, w którym usługa została nienależycie wykonana lub miała być wykonana, lub od dnia doręczenia faktury zawierającej nieprawidłowe obliczenie należności z tytułu świadczenia usługi telekomunikacyjnej,

Analiza przedstawionych przez przedsiębiorcę dokumentów wykazała, że brak było w umowach informacji o polubownych sposobach rozwiązywania sporów, a Regulamin zawierał postanowienie, zgodnie z którym reklamacja mogła być wniesiona w terminie 2 miesięcy, a nie 12 miesięcy co wynika z powołanego § 6 rozporządzenia Ministra Infrastruktury. Powyższe działanie Spółki mogło doprowadzić do sytuacji, w której konsumenci byli wprowadzeni w błąd co do przysługujących im uprawnień w zakresie terminu wniesienia reklamacji i możliwości rozstrzygania sporów w sposób polubowny. W związku z powyższym należało stwierdzić, że przedsiębiorca naruszył powołane wyżej przepisy art. 56 ust. 3 pkt 15 Prawa telekomunikacyjnego oraz § 6 rozporządzenia Ministra Infrastruktury. Warto także zwrócić uwagę na stanowisko ukształtowane w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (zwanego dalej „ETS”), zgodnie z którym konsument ma prawo do rzetelnej, nie wprowadzającej w błąd informacji, zawierającej wszelkie niezbędne dane wynikające z funkcji i przeznaczenia towaru lub usługi, albowiem brak podawania rzetelnych, pełnych i prawdziwych informacji uniemożliwia konsumentom dokonywanie swobodnej i rzeczowej oceny oferowanych na rynku towarów i usług, co może wprowadzać konsumentów w błąd co do praw przysługujących im w danym stosunku umownym (vide. wyrok ETS z dnia 13.12.1991r., sprawa GB-Inno-BM, sygn.: C-18/88).

Przykładowe wyliczenie zakazanych przez ustawodawcę praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów zostało zawarte w treści art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie (...). Do katalogu tego ustawodawca zaliczył w szczególności naruszenie obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji. Prawo do rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji jest jednym z fundamentalnych praw każdego konsumenta, a brak takiej informacji uniemożliwia mu swobodę oceny i wyboru najlepszej oferty, ograniczając tym samym wolność jego decyzji rynkowych. Profesjonalista – a takim jest bez wątpienia Spółka – ma obowiązek poinformować konsumenta, będącego z zasady słabszą stroną stosunku

prawnego, o istotnych elementach przyszłej umowy. Powinno się to odbywać w sposób prawdziwy, rzeczowy i na tyle wyczerpujący, na ile jest to możliwe w istniejących warunkach. Przy czym obowiązek takiego informowania obejmuje wszystkie etapy stosunku prawnego, od fazy przedkontraktowej, poprzez stadium realizacji umowy, czy wreszcie również proces dochodzenia roszczeń z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy. Jest to fundamentalną cechą prawa umów i wypływa z obowiązku lojalnego kontraktowania (vide.: E. Łętowska „Prawo umów konsumenckich”, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002, str. 215 i nast.). Reasumując, należy uznać, iż nie zamieszczenie przez Przedsiębiorcę we wzorcach umowy powyższej informacji stanowi naruszenie bezwzględnie obowiązującego przepisu art. 14 ust. 2 pkt 1 ustawy o usługach turystycznych.

Odnosząc się do drugiej przesłanki, tj. naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, stwierdzić należy, iż ustawa o ochronie (...) nie definiuje pojęcia zbiorowego interesu konsumentów, stwierdzając jedynie w treści art. 24 ust. 3, że nie jest nim suma indywidualnych interesów konsumentów. W świetle - powołanego na początku uzasadnienia prawnego niniejszej decyzji - art. 1 ust. 1 ustawy o ochronie (...) należy przyjąć, że ze zbiorowymi interesami konsumentów mamy do czynienia wówczas, gdy działania przedsiębiorcy są powszechne i mogą dotknąć każdego potencjalnego klienta przedsiębiorcy – czyli konsumenta. Stanowisko to potwierdzone zostało również w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w uzasadnieniu wyroku z dnia 12.09.2003r. (sygn.: I CKN 504/01) stwierdził, iż nie jest zasadne uznawanie, że postępowanie z tytułu naruszenia ustawy antymonopolowej można wszczynać tylko wtedy, gdy zagrożone są interesy wielu odbiorców, a nie jest to możliwe w sytuacji, gdy pokrzywdzonym jest tylko jeden konsument. Wydawane orzeczenie ma bowiem wymiar znacznie szerszy, pełni także funkcję prewencyjną, służy bowiem ochronie także nieograniczonej liczby potencjalnych konsumentów. Oceniane w niniejszej decyzji działania Przedsiębiorcy odnoszą się do wszystkich jego aktualnych i przyszłych (potencjalnych) klientów, a zatem dotyczą zbiorowych interesów konsumentów.

Uwzględniając powyższy wywód, organ antymonopolowy uznał, że zostały spełnione wszystkie przesłanki konieczne do zakwalifikowania działań Przedsiębiorcy jako praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, określonej w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie (...). Stosowanie do art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, po uprawdopodobnieniu w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, że przedsiębiorca narusza zakaz określony w art. 24 w/w ustawy o ochronie (...), a także po przyjęciu zobowiązania przedsiębiorcy do zaniechania zarzucanych im praktyk, jak również do podjęcia działań zmierzających do zapobieżenia wskazanym naruszeniom, Prezes UOKIK może, w drodze decyzji, nałożyć obowiązek wykonania tych zobowiązań.

Analiza przedłożonych przez Spółkę dokumentów i wyjaśnień wykazała, że zobowiązała się ona do zaniechania stosowania kwestionowanych przez Prezesa UOKIK postanowień umownych, na dowód czego przedstawiła nowo opracowane wzorce umowy dostosowane do obowiązującego porządku prawnego. Zobowiązując się do podjęcia działań zmierzających do zapobieżenia wskazanym przez Prezesa UOKIK naruszeniom, Spółka postanowiła dokonać usunięcia niedozwolonych postanowień umownych poprzez wprowadzenie do obrotu nowych wzorców umowy, stanowiących załącznik do pisma z dnia 27.06.2011r., które nie zawierają już kwestionowanych postanowień oraz aneksowanie umów dotychczas zawartych z konsumentami, w terminie do dnia 31 października 2011r.

Na podstawie art. 28 ust. 3 w/w ustawy o ochronie (...) Prezes UOKIK nałożył na Spółkę obowiązek wykonania zobowiązania poprzez:

- 4) zaniechanie stosowania w umowach kwestionowanych postanowień poprzez wprowadzenie nowych wzorców umowy do obrotu
- 5) zaniechanie naruszenia obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji poprzez zamieszczenie w „Regulaminie świadczenia usług telekomunikacyjnych w sieci Zakład Elektroniki „ISKO” s.c.” informacji o prawidłowym terminie wniesienia reklamacji i zamieszczenie w umowach o świadczenie usług telekomunikacyjnych informacji o polubownych sposobach rozwiązywania sporów oraz
- 6) aneksowanie umów zawartych w oparciu o wzorce zawierające kwestionowane zapisy, w terminie do 31 października 2011r., a na podstawie art. 28 ust. 3 w/w ustawy o ochronie (...) - obowiązek złożenia sprawozdania o wykonaniu zobowiązania nałożonego w pkt I sentencji decyzji w terminie do dnia 15 listopada 2011r. W tym przypadku Prezes UOKIK uznał, że zobowiązanie zaproponowane przez Spółkę oraz wyznaczone terminy są wystarczające do zapobieżenia wskazanym w sentencji naruszeniom.

Mając powyższe na uwadze, orzeczono jak w sentencji.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, w związku z art. 479²⁸ § 2 k.p.c. – od niniejszej decyzji służy odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie- Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatura w Krakowie, 31 – 011 Kraków, Pl. Szczepański 5, w terminie dwutygodniowym od dnia doręczenia decyzji.

Z upoważnienia Prezesa
Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Leszek Piekarz
Dyrektor Delegatury UOKIK w Krakowie

Otrzymują:

4 x Jacek Jurczewski, Zbigniew Skibiński, Janina Kamińska, Andrzej Osuchowski Zakład Elektroniki „ISKO” s.c.;
ul. Izzy Zielińskiej 36a, 96-300 Żyrardów
1 x a/a